

Korte bijdragen

ZEEVOGELOBSERVATIES BIJ TARIFA (ZUID-SPANJE) EN OP GIBRALTAR IN OKTOBER 1985

Zowel Tarifa (Spanje), de meest zuidelijke punt van het Iberisch Schiereiland (en van Europa) als het zo'n 20 km NO hiervan gelegen Gibraltar (figuur 1) zijn uitstekende plaatsen voor het gadeslaan van zangvogel- roofvogel-, maar zeker ook zeevogel trek. Omdat de passage van de grens tussen Spanje en Gibraltar tegenwoordig probleemloos is, kan men dagelijks als men dat wil (Gibraltar is vrij duur en er is nauwelijks kampeergelegenheid) de Britse kroonkolonie bezoeken. Vanuit Algeciras rijden er om het half uur bussen naar toe en tussen Algeciras en Nederland bestaan directe busverbindingen.

Bij Tarifa is de punt van de pier langs de haven een goede observatiepost voor zeevogels (enkele meters boven zeeniveau). Ook de rotskust vlak ten noordoosten hiervan biedt uitstekende mogelijkheden (vele tientallen meters hoog). Het nog wat verder in zee uitstekende schiereilandje aan de ZW-kant van de haven lijkt het meest ideale punt, maar omdat dit militair terrein is zal men hier als vogelaar niet snel worden toegelaten.

Op Gibraltar is 'Europa Point' met de vuurtoren de aangewezen zeevogel post (meer dan 15 m boven zee).

Zelf heb ik door eigen waarnemingen in oktober 1985 enige indruk gekregen van de zeevogelbewegingen bij Tarifa en Gibraltar, waarvan ik in dit verhaal iets hoop over te brengen. Daarnaast heb ik uit gesprekken met aldaar actieve vogelaars en uit de literatuur gegevens opgedaan, waarmee mijn waarnemingen in een wat groter verband konden worden geplaatst.

Op 11, 12, 14 en 15 oktober heb ik in totaal 16 uur bij Tarifa geteld en op 19, 20, 23, 24 en 25 oktober in totaal 14 uur op Gibraltar. Het was steeds zonnig weer met doorgaans een matige tot krachtige NO - ZO-wind, welke weertype het meest algemeen is in deze tijd van het jaar. Tabel 1 geeft de resultaten betreffende die soorten, die het meest algemeen waren (ter plaatse verblijvende vogels als Geelpootmeeuwen *Larus cachinnans michahellis* en Kokmeeuwen *L. ridibundus* niet meegerekend).

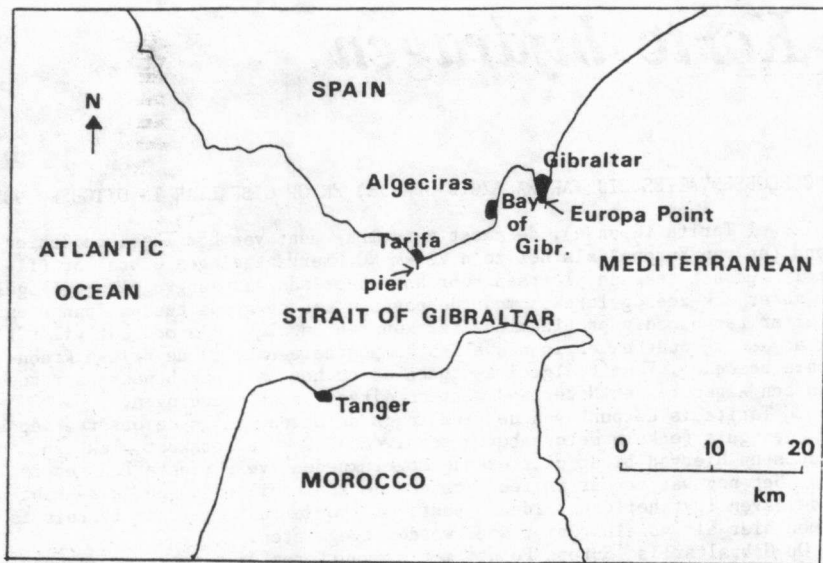
Tabel 1. Overzicht van de vier algemeenste zeevogels tijdens zeetrek in oktober 1985 bij Tarifa en Gibraltar.

Table 1. Numbers of the four most numerous species of seabirds during sea-watches in October 1985 from Tarifa and Gibraltar.

	Tarifa (16 hr)			Gibraltar (14 hr)		
	naar W westwards	naar O eastwards	TP staying	naar W westwards	naar O eastwards	TP staying
<i>Puffinus</i>						
<i>puffinus</i>	9 (3)	397 (99)	-	486 (96)	1181 (550)	115
<i>Calonectris</i>						
<i>diomedea</i>	65 (10)	4 (2)	-	1302 (250)	10 (3)	96
<i>Sula bassana</i>	101 (30)	506 (57)	60	153 (40)	478 (150)	320
<i>Sterna sand-</i> <i>vicensis</i>	14 (2)	43 (10)	40	164 (25)	9 (8)	-

* tussen haakjes zijn de uurmaxima vermeld

x between brackets the maximum numbers per hour are indicated

Figuur 1. De ligging van Tarifa en Gibraltar aan de Iberische kust.

Figure 1. Locations of the seawatching site Tarifa and Gibraltar on the Iberian coast.

De Noordse Pijlstormvogels *Puffinus puffinus*, die het algemeenst zijn, en de Jan van Genten *Sula bassana* vliegen grotendeels naar het oosten en de Kuhls Pijlstormvogels *Calonectris diomedea* naar het westen. Grote Sterns *Sterna sandvicensis* vlogen bij Gibraltar voornamelijk westwaarts en bij Tarifa juist meer oostwaarts.

De aantallen Noordse Pijlen zijn in deze regio het grootst in september, wanneer er duizenden vogels uit het Middellandse Zeegebied, die flink in de rui zijn, in de Baai van Gibraltar verblijven en er ook vogels de oceaan optrekken (Cortes *et al.* 1980). Het grootschalige verblijf in en vlakbij de Baai van Gibraltar kan een verklaring bieden voor de grotere waargenomen aantallen daar. Hierdoor zal immers het potentiële aantal oostwaarts vliegende vogels bij Europa Point op Gibraltar groter zijn dan bij het ten westen van de baai gelegen Tarifa (zie figuur 1). Omdat het oosten de geliefde trekrichting lijkt te zijn, zullen de aantallen bij Gibraltar logischerwijs groter zijn. Het is ook mogelijk dat een groot aantal exemplaren, die vlak onder de kust oostwaarts vlogen verder van de kust weer terugvliegen, zonder dat dat vanaf de kant gezien kan worden. Tijdens een aantal vaartochten tussen Algeciras en Tanger op 17 en 18 oktober zag ik de meeste Noordse Pijlstormvogels vlak onder de Spaanse kust. Deze vogels vlogen lang niet zo duidelijk gericht naar het oosten als vanaf de kust gesuggereerd werd. Een groot deel van de waargenomen Noordse Pijlen heeft betrekking op de ondersoort *P.p.mauretanicus*. Deze kunnen een lichte en een donkere buik hebben, evenals allerlei intermediaire kleurschakeringen. Vooral bij donkere exemplaren is verwarring met de Grauwe Pijlstormvogel *Puffinus griseus* (die om de verwarring compleet te maken ook nog iets van licht aan de onderzijde zou kunnen hebben, vgl. Stegeman & Lagerveld 1987) goed mogelijk. Hoe algemeen de oostmediterrane ondersoort *yelkouan* hier is, blijft nog steeds wat onduidelijk (pers. med. E.J.Mackrill).

Het grotere aantal waargenomen Kuhls Pijlstormvogels bij Gibraltar heeft geen gevolg te zijn van een gunstiger ligging van deze post. Wellicht kan een belangrijk deel van het verschil verklaard worden vanwege een later in het najaar vallende piek in de doortrek van deze soort (Cortes et al. 1980). Pas in november verlaten de meeste Kuhls Pijlen de Middellandse Zee. In een uur tijd kunnen dan bij Gibraltar menigmaal meer dan 3000 vogels westwaarts vliegend worden geteld. Vanaf de veerboot werden continue Kuhls Pijlen gezien, zowel onder de Europese als onder de Afrikaanse kust in iets grotere aantallen dan midden op de Straat van Gibraltar. Al deze vogels vlogen naar het westen.

Voor de Jan van Gent trof ik precies de goede tijd. Duizenden vogels komen in de loop van oktober vanuit de oceaan de Middellandse Zee binnen. Een deel van deze vogels overwintert zelfs hier. Dan kunnen in de Straat van Gibraltar zo'n 10 tot enige tientallen exemplaren per dag worden opgemerkt.

De grootste aantallen Grote Sterns worden in de Straat van Gibraltar in september waargenomen (Cortes et al. 1980). Mijn waarnemingen hebben derhalve slechts betrekking op de nasleep van deze doortrek. Een eenduidige vliegrichting kan in het najaar niet goed worden bepaald; ze lijken dan nogal heen en weer te vliegen. Dat ze nu in mijn observatieperiode bij Gibraltar nogal gericht westwaarts vlogen, kan zowel aan doortrek van vogels uit het Middellandse Zee gebied toegeschreven worden als aan terugtrek van noordelijker vogels, die in een eerder stadium vanuit de oceaan de straat waren binnen gegaan. De overwegend oostelijke vliegrichting van de bij Tarifa waargenomen vogels heeft mogelijk betrekking op dergelijke vogels. Een deel van de Grote Sterns hier kan uit Nederland afkomstig zijn, waar zo'n 30% van de Westeuropese populatie broedt. Terugmeldingen van in Nederland geringde niet vliegvlugge jongen (Hompelvoetpopulatie) suggereren dat vele Nederlandse vogels (adulte en le kj) zich in september ter hoogte van Spanje zullen bevinden (de Kraker 1983). In oktober en november verblijft een belangrijk deel van deze vogels waarschijnlijk bij Senegal en in december bij Ghana (en eventueel nog verder zuidelijk).

Overige zeevogelsoorten, die ik in aantallen variërend tussen een enkeling en zo'n 25 exemplaren heb gezien tijdens de zeetrekellingen, zijn: Grauwe Pijlstormvogel, Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, Zwartkopmeeuw *Larus melanocephalus*, Audouins Meeuw *Larus audouini*, Visdief/Noordse Stern *Sterna hirundo/paradiaea*, Grote Jager *Stercorarius skua*, Middelste Jager *Stercorarius pomarinus*, Kleine Jager *Stercorarius parasiticus* en Kuifaalscholver *Phalacrocorax aristotelis*. Op het strand vlak ten NW van Tarifa verbleven o.a. Bengaalse Stern *Sterna bengalensis*, verschillende soorten meeuwen (w.o. Audouins Meeuw) en steltlopers. Geelpootmeeuwen en Kokmeeuwen waren soms met honderden tegelijk te zien. De beroemde Audouins Meeuw wordt als gevolg van de toename in de Middellandse Zee, waar nu zo'n 6000 paren broeden (Hoogendoorn & Mackrill 1987), steeds frequenter waargenomen.

Opvallend is het geringe aantal Visdief/Noordse Sterns dat door mij werd waargenomen en het ontbreken van Zwarte Sterns *Chlidonias niger*. Laatstgenoemde wordt in deze streek in september in zeer grote aantallen gezien. Kennelijk hebben zowel de 'noordse dieven' als de Zwarte Sterns in oktober deze wateren al (vrijwel) verlaten.

In nazomer en herfst moeten zeetrekellingen vanaf Tarifa en/of Gibraltar zeer aardige ontdekkingen kunnen opleveren. Waarnemingen van andere plaatsen langs de Spaanse kust en van de naburige oceaan suggereren dat er kansen bestaan op Grote Pijlstormvogel *Puffinus gravis*, Kleine Pijlstormvogel *Puffinus assimilis*, Stormvogeltje *Hydrobates pelagicus* en Wilsons Stormvogeltje *Oceanites oceanicus*. Ook trekken andere soorten sterns door, waaronder Dwergstern *Sterna albifrons* (regelmatig) en Koningsstern *Sterna maxima* (schaars). Voor de echte oceanische zeevogels lijkt het westelijker gelegen Tarifa de meest geschikte post en wel vooral bij harde westelijke winden. Bij ons gebruikelijke zee- en kustvogels als alkachtigen (vooral *Alca torda* en Papegaaiduiker *Fratercula arctica*, de Zeekoet *Uria aalge* is hier echt zeldzaam), Zilvermeeuwen *Larus argentatus*, Stormmeeuwen *Larus canus*, Grote Mantelmeeuwen *Larus marinus*

en Drieteenmeeuwen *Rissa tridactyla* komen hier vooral in de winter voor. De laatste paar jaar zijn er bij Gibraltar en omgeving enkele wel zeer buitennisige waarnemingen gedaan, zoals bv. van enkele Bulwers Stormvogels *Bulweria bulwerii* (herfst 1985, pers. med. D.Oellibrandt), een Maskergent *Sula dactylatra* (oktober, december en januari 1985/86 bij Sotogrande, 17 km ten O van Gibraltar) en een Kaapse Jan van Gent *Sula capensis* (februari en mei 1986, zelfde plaats, pers. med. E.J.McKrell; Paterson 1986). Aangezien er bij Tarifa en Gibraltar nog altijd weinig over zee gekeken wordt, is het wel duidelijk dat hier nog veel nieuws valt te ontdekken. Ook voor de 'gewonere' soorten kan men, vooral met systematisch telwerk, nieuwe gegevens over trekpatronen en mogelijk zelfs over aantalsverlopen van mediterrane zeevogels boven water brengen. Mogelijk kunnen dergelijke gegevens voor de Mediterranean Marine Bird Association (MEDMARAVIS), die zich vooral met beschermingsvraagstukken bezig houdt, van belang zijn.

In this short note two series of seawatches in southern Iberia in October 1985 (16 hours at Tarifa and 14 hours at Gibraltar) are discussed in relation to the normal patterns of seabird migration in this region (Cortes et al. 1980). The most numerous species during these observations were Manx Shearwaters (mainly belonging to the Balearic race) moving east and/or staying at the Bay of Gibraltar, Cory's Shearwaters moving west (beginning of the exodus from the Mediterranean), Gannets entering the Mediterranean from out of the Atlantic (October being their peak migration period here) and Sandwich Terns, the bulk of which must have passed by a month earlier. Common/Arctic Terns were observed in very low numbers and Black Terns were not seen at all. Apparently these species had already left this area on their southward migration. Other interesting seabirds observed, either during seawatches or staying at the beach of Tarifa, included Shag, all three species of skua, Mediterranean Gull, Audouin's Gull and Lesser Crested Tern. Finally a very brief review is given of the potentials for seawatching in this area in late summer and autumn as indicated by the up to now rather scanty knowledge.

- Camphuysen, C.J. 1988. Zeevogelwaarnemingen aan boord van MS Plancius, van Nederland tot de Kaapverdische Eilanden, winter 1985/86. *Sula* 2(2): 37-47.
- Cortes, J.E., Finlayson, J.C., Mosquera, M.A. & Garcia, E.F.J. 1980. The birds of Gibraltar. Gibraltar Bookshop, 120 pp.
- Hoogendoorn, W & MacKrell, E.J. 1987. Audouin's Gull in southwestern Palearctic. *Dutch Birding* 9 (3); 99-107.
- Kraker, K.de 1986. Het trekgedrag van op de Hompelvoet geringde Grote Sterns in de periode 1970-1984. *Sterna* 29 (1): 13-19.
- Paterson, A. 1986. Spanish records. *Seabird Group Newsletter*, No. 46 (September).
- Stegeman, L. & Lagerveld, S. 1987. Waarnemingen van afwijkend getekende Grauwe Pijlstormvogels *Puffinus griseus*. *Sula* 1 (4): 105-106.

Philipp J.T.Derks, Marnixstraat 130H,
1015 WX Amsterdam.